

FIGYELMEZŐ

AZ

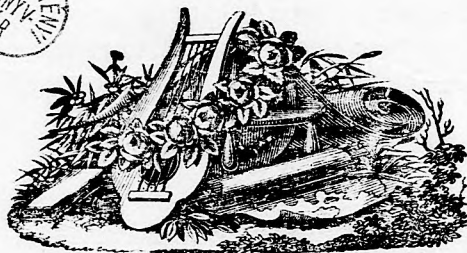
EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

KIADÓ SZERKESZTŐK:

SCHEDERL ÉS VÖRÖSMARTY;

SZERKESZTŐ TÁRS:

BAJZA.

1837.

ELSŐ FÉLÉV.

4860

PESTEN,

az Athenaeum' kiadó-hivatalában.

A' FIGYELMEZŐnek, mint *literaturai újságnak tárgya az egyetemes literatura' me-
netele* úgy, mint annak *egyed, bárminél fogva kitünőbb jelenései*; formái: átnézetek, bi-
rálatok, ismertetések, jelentések. A' Figyelmező, nevéhez híven, nem kikapva ezt vagy
azt, mint czélzás vagy jó szerencse hozza magával, szoros és rendszeres figyelemmel lesz
mindenre, mit az olasz, franczia, spanyol és angol, német és szláv, az éjszaki és keleti
nemzetek' munkássága újat 's közönségesb érdekűt fel fog tüntetni a' mindennemű tudomá-
nyok' 's a' szépliteratura' mezein; a' *hazai literaturára* nézve pedig azon lesz, hogy annak
a' lehetőségig teljes repertoriumát adja; 's itt semmi sem lesz előtte olly kicsiny, minek leg-
alább létezéséről nem fogja olvasóit, 's pedig a' lehetőségig sebesen, értesíteni; 's minden,
mi némi érdekléssel bír, elég fontos, hogy felőle, olly bőven, mint szükség, 's olly röviden,
mint lehet, ítéletet hallasson. Ezen pályán a' Figyelmezőt mindenkor a' literatura' érdeke,
jelen állásunk, 's részrehajlatlanság fogják vezélni. Evvel mindazáltal nem azt kívánjuk
mondani, hogy harag és párt nélkül fog járni útjain; mert voltak mindig, 's míg emberek
maradunk, lesznek olly könyvek, mellyekről harag nélkül nem szólhatni; a' lelkeséget pe-
dig, erőt, és alapos ipart pártosan nem védeni, vétek.

Egy kisebb cikkely' tárgyai: a' hazai 's külföldi tudományos intézetek és társaságok'
történetei, munkálkodásai, jutalomtétellei és osztásai, személyzeti változásai; tudósokat és
írókat illető adatok, necrolog 's eff.

Pesten, december' 1-jén, 1836.

MUTATÓ

A' FIGYELMEZŐ' 1837. I. FÉLÉVÉHEZ.

MAGYAR LITERATURA.

	sz.	l.
Visszatekintés literaturánkra 1830—6	1	1
	2	9
	4	25
	6	43
Literaturai mozgalmak 2, 3, 4, 6, 9, 12, 14, 18, 20—24. számokban.		
Magyar időszaki sajtó' szemléje, 8, 15, 19 és 24 számban.		

ENCYCLOPAEDIAI MUNKÁK.

1) Tudománytár, új folyam, I. év, 1. köt.	16	129
	17	140

NYELVTUDOMÁNY, NYELVTAN.

1) Toepler' magyar olvasókönyve	25	207
---	----	-----

SZÉPLITERATURA.

Drámák.

1) Vajda Péter: Jogúz	5	35
2) Tóth Lőrincz: Vata	5	37
3) Garay: Árbocz	7	51
4) Kleinszky' eredeti színjátékai, 1. k.	9	71

Románok és novellák.

1) Horváth Lázár: Az elbűjösött	14	112
2) Gaal: Szirmay Iloncz	15	123
3) Jósika Miklós: Abafi	16	127
4) — — Zólyomi	18	143
5) — — A' könnyelműek	20	159
6) Széplaky Erneszt: Pillangó	22	180
7) Hugo Victor: Bug Jargal, ford. Fülöp	23	183

Almanachok.

1) Emlény, 1837	1	4
2) Garay: Hajnal, 1837	8	63

PHILOSOPHIA.

1) Fejér: Bevezetés a' philosophiára	3	19
2) Fejér: Közhasznu metaphysica	6	43
3) Balogh Pál' pályairása	17	135
4) Sasku: az okoskodás' és költészet' tudománya	21	167

MATHEMATICALAI TUDOMÁNYOK.

1) Tatai: Tiszta mathesis' kezdete	8	59
2) Nagy Károly: A' kis számító	12	93
3) — — Elemi algebra	13	102

NEVELÉS.

Gyermekoktatás.

	sz.	l.
1) Szótagolás képekkel	10	82
2) A' kiseded unokák	10	82
3) Beóthy: Koszorú	10	82
4) Edvi Illés Pál' kézikönyve	14	114

Iskolaügy.

1) Debreczeni oskolai törvények	9	74
---	---	----

TÖRTÉNETTUDOMÁNY.

1) Hartvicus' Sz. Istvánja	1	3
2) Lassu: Merkúr 1836	4	30
3) Podbradczky: Sz. László király' hist.	8	61
4) Erdélyország' történetei' tára. I. k.	24	191

ORSZÁC- 'S NÉPISMERET.

1) Fényes: Magyarország' mostani állapotja	3	17
2) Hodor: Doboka vármegye	13	104

TERMÉSZETI TUDOMÁNYOK.

1) Tscherner' physicája Bugáttól, I.	14	101
--	----	-----

ORVOSTUDOMÁNY.

1) Chelius' sebészsege Bugáttól, I.	2	11
2) Fritze' sebészi eszköztára Bugáttól	10	81

VALLÁS.

1) Albach: Emlékezetek az istenről, ford.	2	13
2) Munkálatai a' pesti nevendék papság' m. is- kolájának. III.	19	151

VEGYESEK.

1) Vízi Istv. Virágkoszorú	12	94
2) Budai játékszini zsebkönyv 1837	12	95
3) Vajda: Pesti levelek, II.	15	119

NÉMET LITERATURA.

NYELVTUDOMÁNY.

1) Humboldt Vilmos: a' kawi-nyelv	18	145
2) Mundt: a' német prosa	18	147

SZÉPLITERATURA.

Drámák.

1) Zedlitz' drámai munkái, 1—4	12	98
2) Raupach' histor. drámái, 1—4	16	132

Románok és novellák.

1) Tieck' Asztaloslegénye	21	172
2) Mügge' Vendéci asszonya	23	185

	sz.	l.
<i>Lyrain költés.</i>		
1) Rückert' versei	10	77
2) Gaudy' császárdalai	10	79
3) Treumund' hárfahangjai Magyarországból	10	80
4) B. Palocsay' versei	10	81
5) Kopisch' versei	18	149
MATHEMATICAI TUDOMÁNYOK.		
1) Burg' fensőbb mathematicája	12	96
TÖRTÉNETTUDOMÁNY.		
1) Münch: a' legújabb idők' történetei	2	14
2) Klüber: Görögország' történetei	2	15
3) Schlosser: a' 18d. század' története	3	22
4) Schäfer: Portugallia' története	3	22
5) Reichard: a' német státusalkotmány' fejlődése	5	40
6) Raumer: pótlékok az angol történethez	5	41
7) Raumer' hist. zsebkönyve 1837	5	41
8) Wachsmuth: europai erkölcstörténet, 4. k.	22	179
9) Gross-Hoffinger: II. József' élete 1—3. k.	23	184
ORSZÁGISMERET.		
1) Schubert' europai státusismerete	12	93
KÖZGAZDASÁG.		
1) Bodz Reymond: az europai nemz. és magányos elszegényedésről	24	194
TERMÉSZETI TUDOMÁNYOK.		
1) Gehler' physikai szótára	22	175
2) Marbach' physikai lexicona	22	175
3) Dove és Moser' phys. repertoriumok	22	175
ANGOL LITERATURA.		
NYELVTUDOMÁNY.		
1) Richardson' szótára	4	32
SZÉPLITERATURA.		
1) Washington-Irving' Astoriája	25	207
KÖZGAZDASÁG.		
1) Ricardotól a' közgazdaság' és adóügy' elvei	11	85
2) Porter: az angol nemzet' haladása	11	87
FRANCZIA LITERATURA.		
NYELVTUDOMÁNY.		
1) Eichhoff: az europai és indiai nyelvek' párhuzama	9	69

	sz.	l.
PHILOSOPHIA.		
1) Lerminier' studiumai	25	199

ORSZÁGISMERET.

1) Tocqueville' Amerikai demociatiája	25	202
2) Chevalier' levelei Amerikáról	25	202

PORTUGALL LITERATURA.

1) Magalhaens' versei	25	207
---------------------------------	----	-----

Magyar dolgok külföldi munkákban.

Wimmer, Magyarország' geogr. és physikai állapotjáról, 23. és 125. lap. *Tannau*, a' radnai vidék' földismereti viszonyairól, 23. l. *Partsch*, a' balatoni kecskelábakról, 24. l. Hazánkat illetők *Boczek*' morvai oklevélgyűjteményében, 41. l. *Kausler*: a' Duna' folyása, 42. l. Novella Zsigmond királyról, 42. *Kőrösi Csoma*' egy új dolgozata. 48. *Honigberger*' utjai, 48. *Quin és Serres*' munkáik, 58. *Hormayr*' legújabb ungaricái, és *Schott*' m. képei, 117. M. vázlatok, és Magyarország' 150 év előtt, 118. *Zimmermann*, hazánkról, 186.

Állítások, vélemények, felvilágosítások.

Horvát Istvánnak a' m. t. társaság' ügyében, 82. l. Gyurikovicsnak a' Lándor és Náudorról, 83. Rumynak a' pócsi képről, 84. A' Rómában költ m. bulláról, 99. — *Szöbirálatok*, 1, 4, 11.

Tudós társaságok 's jutalmak.

M. tudós társaság, 16, 34, 42, 58, 68, 100, 118, 164. Marczibányi - intézet, 16. Kisfaludy-társaság 50, 126. Francia academia, 16. Lyoni ac. 58. Maconi ac. 58. Egyiptomi társaság, 58. Bajor acad. 164. Utrechti egyetem, 164. Orosz kormány' jutalomtétele, 58.

Egyveleg.

Literaturai mesék, 24, 34, 42. Liter. epigrammák, 34. Jelentés egy pasquillans társaságról, 76. Legújabb hír Kőrösiről, 126. Horváth József' hagyománya, Braszai és Horvát Istv. professorok, Czuczor rendestagi székét foglalja el; Lónyay m. írókat táblabírákká nevez, 158. Írói ellenmondás, 174. Vád és igazolás, 190. Rómán Attiláról, 198. — Előfizetési jelentés, 158 és 166. l.

A' t. kir. posta-hivatalokat, mellyek tévedésből csak 4 ft. 48 krt. vettek fel a' második félévi folyamatért, illendően kérjük, ne terheltetnének a' hátralevő **egy** ftot minél előbb pótlólag beküldeni, kénytelenek lévén különben mindennemű zavar' vagy visszaélés' megelőzése végett lapjaink' küldözését felfüggeszteni.

A' szerk.

1850-1856.

FIGYELMEZŐ

az egyetemes literatura' körében.

Kiadó szerkesztők:

SCHEDEL, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ: **BAJZA**.

Pesten.

Januárius' 10d. 1837.

1. szám.

Tartalom: Magyar literatura. Visszatekintés literaturánkra az utolsó hat évben. Első közlés (D. Schedel Ferencz), 1. l. — Történettudomány: Hartvicus' új kiadása Podhradczkytól (Luczenbacher), 5. l. — Szépliteratura: Emlény, 1857-re (Vörösmarty), 4. l. — Szóbirálat (Ugyan attól), 8. l.

MAGYAR LITERATURA.

Visszatekintés literaturánkra 1830-6.

Ezer nyolczszáz harmincznak végén nyelvünk egy bajnoka befejezé halálával azon időszakot, mellynek ő egyik fődíszé, 's azon ágon, melly literaturának neveztetni érdemes vala, tíz éviig mintegy középpontja, vezetője volt. 'S ugyan azon ezer nyolczszáz harminczadik esztendőben, 's szinte egy időben, 's majdnem ugyan azon nap az ifjabb Kisfaludy' kimulásával, tűnt fel kezdete egy új, 's ha nemzetünk' istene úgy akarja, fényesebb és szerencsésb évkörnek; fényesebbnek, nem csak jó írók' 's jó munkák' sokaságával, hanem nagy reményeket gerjesztő készülétekkel; és szerencsésbet az által, hogy az írói rend criptogám és parasita állapotjából kikelve, a' polgári társaság' egy külön, 's a' nagy sereg által is méltánylatra számot tartható osztályává kezdé fejtekezni; másfelül pedig maga a' literatura is általánosabb becsülttetést, közebb divatot, a' közéletre befolyást kezdé nyerni. Ezen örvendetes fordulat, egy részt a' végelelti országgyűlés' hatásának, más részt a' magyar academia' felállásának eredménye.

Sokan, talán a' többség, e' körülményektől hirtelen változást, roppant javulást vártak; 's már most elégedetlenül nézik a' lassu menetelt, 's reménységök' megcsalását. De itt is, mint sok egyébben, a' hiba a' reménylőben van; mert szökés a' természetben nincs. Az országos alaprajz tág tudományos kört jelelt ki a' m. academiának; 's ez nálunk eddig nem ismert, tetemes jutalmakat tűze ki érdekes tárgyak' tudományos felvilágosítására; 's már most sokan remekeket vártak, a' külföld' termékeihez hasonlókát. Nyelvünk országszerte a' nevelés' egyik ágául vétetett fel, számos házakban különféle tudományokat magyar nyelven próbálnak tanítani, vagy kívánnának próbálni; 's szükség volna minden nemű nevelési munkákra 's tudományos könyvekre. A' szépnemnél is beútat felvén a' magyar nyelv, szükség mutatkozik mulattató könyvekre, kivált románokra, mellyeket a' jelenkor' izlése mindenek felett látszik kedvelni. Játékszínünk épül, 's a' nemzeti érzelem, érdek, 's az intézet' sikere nemzeti drama' keletkezését teszi kívánatossá, 's így tovább. 'S még is, im, tudományos literaturánk inkább gyarapul, mint halad, a' szépliteraturai viszont inkább

halad, mint gyarapul; 's minden, a' mit az utolsó évötöd nyújtott, annál kevesebbnek tetszik, minél nagyobbak a' szükségek; 's mi ez előtt néhány esztendővel sokacska volt vala, most felette kevés annyi szomjuságnak! Tehát nem mozdulunk, mondják; nem megyünk előre; 's az alig támadt szép reménynek annál sajnosabb csökkenést. 'S még is ezen állapot, nekem legalább, sokkal kedvezőbb színekben tűnik fel. Az ujonnan támadt szükségek 's az eddig ismeretlen ösztönök, hirtelen nem teremhetnek elő dolgokat, mikhez készület nem volt. Mikép leheté várni, hogy a' tudományokban nagyot haladjunk, miután eddigi tudományos literaturánk olly csekély, 's így töretlen volt a' pálya; másfelül pedig azokra elkészült férfaink is kevesek voltak, ismét azért, mert a' tárgynak publicuma nem volt; a' mi felette természetes ott, hol egyéb nyelv uralkodik a' köz oktatásban a' nemzeti nyelvnel. 'S így korántsem erőnek, korántsem képességnek és szándéknak voltunk 's vagyunk hiával, hanem leginkább arra elkészült férfiaknak. 'S ha egy nemzedék' lefogyta után is csekély előlépést fogtunk tenni, akkor már nem is a' férfiak' nemléte, hanem a' legnélkülezhetőbb segéd eszközöknek kell vádolnunk hiát, melyek nélkül soha sem fejlődhetett tudományos haladás.

Érdeklém, hogy tudományos literaturánk a' legújabb időben inkább bővült mint haladt. T. i. a' m. nyelvtudás' szükséges volta közönségesen éreztetvén, 's ezzel terjedése hatalmasan neki iramodván, sokféle szükségét fejtett ki, mellynek írói karunk, jelen készületeivel, mint érintve volt, meg nem felelhetett. Ez okból több okos, előrelátó 's jó érzésű könyváros (Wigand, Hartleben, ifj. Kilian, Heckenast, Werfer, Károlyi-Trattner, 's legújabbban Tilsch) terjedelmesebb magyar könyvkiadást kezdtek; 's ha nagyobb részt nem csak nem jeles dolgok, mit eredetit — 's nagyon gyakran nem is jól választottak, a' mit fordításban adtak; még is több érezhető hiányt pótlottak, minthogy vállalataik mellett a' practicus élet' szükségeit többnyire jobban tudták méltatni, mint magok az írók. Ezen könyvárosi literaturának, ha így nevezni szabad, figyelemre legméltóbb terméke a' Wigand által eszközölt Közhasznu ismeretek' tára a' lipcsei Conversationslexicon szerint; melly mind a' mellett, hogy a' cikke-

lyek' választása helyenként szerencsésebb lehetett volna; hogy a' tudományos szakaszok a' műnyelvre nézve, akár a' grammaticai helyességet, akár a' rendszert és egyenlőséget tekintjük, véghetetlen sokat hagynak kívánunk; mind a' mellett, hogy a' nyelv pezsög a' számos grammaticai hibától; 's mi egyik fő hiány, hogy hazai tárgyakra igen csekély 's nem egyenlő a' figyelem; egy szóval az egész egy rendszeres, következetes fej' felügyelése nélkül, igen mesteremberesen látszik össze állítva lenni: még is roppant hézagot pótlott, mert az ismeretek' számos szakáiban, vagy nem birtunk még semmit, vagy hézagos, vagy végre avúlt vala, a' mit birtunk. A' mennyiben tehát betürendü munka általában pótolhat rendszeres munkát, nyertünk a' vállalat által; 's a' mennyiben e' felett sok tárgy először lön benne megpendítve, a' nyelv is új oldali próbákon ment keresztül. A' hirdett pótolékkötetek' szerkesztőjétől, kinek több oldalú készületei ismeretesek, kell már most a' magyar tudomány-egyetemi tár' (mint azt helyesen lehetett vala nevezni) hézagai' betöltését 's így becese' nem kis növekedését várnunk. — Könyvárosi vállalat volt a' S a s című folyóirat is, mellyből 1831-ben nyolcz, 1832-ben négy 's 1833-ban három, összesen tizenöt kötet jelent meg, 's egyebek közt Kis János, D. Balogh Pál, Beszédes, Vásárhelyi, G. Benyóvszky Zsigmond, Jakab István, Mindszenty Antal, Horvát Elektől beceses dolgozatokat közlött. — Közhasznu irányuk 's ügyes szerkezetök mellett a' Wigand által megindított Garasos tár, a' Schmidt által kezdett Filéltár, valamint a' Wigand' Nemzetek' képtára, hosszabb életet érdemeltek volna. Károlyi István a' két Napoleon' 's I. Ferencz' életrátsait nyomtatta; ismét Wigand egy jól compilált geographiai kézikönyvet Zádor Elektől; kassai testvére egy „Közhasznu ismeretek' iskoláját“, melly rövidsége mellett is hasznos munka volt volna ott, hol merő szükségből a' Kistükör még mindig ezernyi ezer kezezen forog: ha nyelve inkább lenne a' tanuló osztály' elméjéhez alkalmazva. Raff' természet-historiáját kell még említenem, melly Kassán Werfer' műhelyéből került, 's az imént érdekelte gráncestól szinte nem ment. Egyes tudományágak közül a' gazdaság nyert legtöbbet; itt Wigand' Aranybányája, Leibitzer' minden osztályokra terjedő kézikönyvei, Lencsés és

Staut' fordításai, Csötönyi és Némethy' compilatiói egyebekkel együtt, részint rendszerben, részint a' nélkül, alkalmasint kimerítettek a' gazdaságtudomány' körét; 's keletök mutatja, milly szükségét látta e' gazdálkodásra rendelt ország az ide vágó könyveknek. 'S még is szomorító látnunk, hogy a' gazdák' e' hazájában nem támadnak olly eredeti írók, kik itt helyben szerzett tulajdon tapasztalások után, sajátos körülményinkhez alkalmazott oktató könyvekkel látnák el hazánkfiait. — A' szépliteratura két rendbeli nevezetes gyarapodást köszön csak ez idő' leforgása alatt a' könyvárosi vállalkozó szellemnek: az Ezeregy éjszaka' fordítását t. i. (Károlyi Istvánál), 's a' Heckenast által alapított „Emlény“ ezimű almanachot, mellyről mai lapunk alább részletesben emlékeznek. — Végre a' levelező könyvek' száma részint új munkákkal, részint új kiadásokkal bővült, 's már most majd minden nagyobb könyvkiadónk bír e' részben saját cikkelyével (így Károlyi, Beimel, Heckenast, ifj. Kilián, Werfer), de mellyekről nem mondhatni egyebet, mint „numero sumus“; akár az eredetiek' választását, akár a' bennök uralkodó nyelvbéli előadást, csint és gondosságot, vagy inkább nem-csint és gondatlanságot, tekintjük. Szükség illyesmire is van, 's ohajtható, hogy már egyszer illy dolgozatra is elszánná magát valamelyike, izléssel bíró fiatal írónknak.

D. Schedel F.

(Folytatása következik).

Történettudomány.

Vita S. Stephani Hungariae Proto-Regis Auctore Hartvico de Ortenburg Ratisbonensi Episcopo, quam e Saeculi XII. Codice membranaceo, cum Auctoris Biographia edidit, criticis notis illustravit, et praefatus est Josephus Podhradsky Exc. Camerae R. H. A. Officii Rationarii Officialis, ac Er. Soc. Hung. Correspond. Membrum. Budae, Typis J. Gyurian et M. Bagó. 1836. 8. XXXIV. 96.

Engel már 1789-dikben nyere engedelmet a' jelen frankfurti codex' lemásolására. Hogy

e' nagy érdekű kéziratot, majna-melléki Frankfurt városa' tanácsa 1814. febr. 7-dikén küldé meg eredetiében a' nádor ő fensége' közbenjártaival a' nemzeti muzeumnak ajándékol, azt nem csak az azon évi budai 's pesti egyesült német hirlapok, hanem a' Hazai 's Külföldi Tudósítások is hirdették. Ez jelent meg valahára az előttiünk fekvő könyvben, Vurum József nyitrai megyés püspöknek ajánlva. Az előszóban nem Hartvik' életrajza, mint a' könyv' címe mondja, hanem származata adatik elő; itt szorgalom mutatkozik, de az előadás felette homályos. A' mit a' szerző vitatásaiban újnak vélt, az nem mind új; annyi kitűnt vizsgálatából, hogy Hartvik előbb magdeburgi prépost, utóbb (1105—1126.) regensburgi püspök, azon Friderik ortenburgi gróftól származott, ki Bajorországból költözött Korontországba (Carinthiába), hol Henrik herceg' leányát Richardist vevén nőül, szinte Ortenburg várat építete. Ennek fia I. Engelbert, mint az ide mellékelt nemzékrendből láthatni, nemzé II. Engelbertet, ki Udalrik koronti hercegnek, Zsófia I. Béla királyunk' leánya' férjének és Hartvik sz. István királyunk' életirójának atyja vala *). Megbomladozván I. András és Béla közt a' testvéri bizodalom, 1061-ben háborúra keltek. A' németek, ezek között Vilmos thüringi véggrof (marchio) legott siettenek András király' segítségére Béla ellen, ki lengyel segédhadaival egész a' Tiszáig nyomult elő. András a' rohanó harc között lováról leesvén összetiportaték, Vilmos pedig fogolykép juta Béla' hatalmába. Az ifju Gyéza kéré atyját, ne tartaná foglyúl Vilmost, hanem bocsátaná szabadon, és adná oda neki Zsófiát nőül; miben Béla meg is egyezett. Vilmos e' kedvező válaszra 1062-ben visszasiet hazájába, készülteket tenni a' fejedelmi hölgy' fényes elfogadására, honnan, midőn mátkájáért útnak indula, meghalálzott; Zsófiával pedig Udalrik koronti herceg, Hartvik' testvére, kelt egybe. Ez a' Zsófia

*) Friderik, ortenburgi gróf	{ I. Engelbert	{ II. Engelbert	{ Udalrik † 1070. koronti herceg; neje Zsófia, I. Béla királyunk' leánya.
			{ Hartvik † 1126. sz. István királyunk' életirója.
Kopasz László	{ I. András † 1061.	{ Salamon	
	{ I. Béla † 1065.	{ I. Gyéza	{ Kálmán † 1144.
		{ sz. László	{ Álmos
		{ Zsófia † 1105.	{ II. István.
			*

I. Béla' leánya, Gyéza és sz. László' testvér huga, ki Udalrik' elhunyt (1070.) után másodszer Magnó szász herceghez ment férhez, 1106. előtt halt meg, következőleg egy nem lehet Lampert grófnak (nem 1095-ben meghalt hercegnek), a' bozói prépostság' alapítójának szinte Zsófia nevű nejével, ki 1135-ben még élőnek és sz. László' hugának mondatik szintűgy, mint Salamon öcsésének; mivel I. Gyéza' leánya vala, a' mi Gánóczinak Cornides elleni védiratából is kitetszik, valamint az is, hogy Zsófia, Udalrik' neje, sz. László' leánya nem lehetett; mert e' királyunk 1076-nál előbb nem kelt egybe Rudolf rheinfeldi grófnak († 1080.) Etelke (Adelheid) nevű leányával. Midőn Álmos 1108-ban meghitta V. Henrik császárt ótalmázójának Kálmán ellen, eljött a' császárral Hartvik regensburgi püspök is, ki az 1108. és 1109-diki oklevelek szerint majd egy egész évet töltött Magyarországon. Ekkor irható ő legendáját Kálmán' meghagyásából. Gondolhatni, hogy a' császár' tanácsa után egyezteté meg a' vizsgálkodó két testvért.

A' mi magát a' kéziratot illeti, bíráló meg nem foghatja, mi okból mondatik az az ajánlatban a u t h o g r a p h u m n a k; alább pedig (XXXI. 57. 84. 89. l.) nem a u t h o g r a p h u m n a k, vagy is Hartvik' nem saját kéziratának, hanem helyesen azon korbéli másolatnak. Ezt a' kiadó egyébként híven közli, ámbár nem minden hiba nélkül; maga az eredeti írásnak harmadfél rendből álló, rézmetszetben adott hasonmása is különbözik olvasásától.

Azon Varsóban 1823-ban (Kronika Węgierska, kis 8d. r. IX. 165. l.) lengyel és latin nyelven megjelent magyar krónika, mellyet a' kiadó, miként állítja (XXXIV. l.) nem látott, nem sz. István' élete, és nehezen Hartvik' dolgozata; ez inkább munkájának történeteinkben járatlan későbbi utánozása, mit méltó volna szoros vizsgálat alá vonni, de ehhez a' lengyel nyelv' értése kívántatnék.

Ha a' kiadó Kálmán' nevezetének olly hosszú jegyzetet szánt (37. l. *), elmondhatta volna azt is, hogy pénzain „Calman“ magyar neve áll. Prisciánról hibásan mondatik (38. l. *), hogy az Hartviknál szónokság értelemben vétetik; mert Hartvik világosan írja, hogy őt ama' nyelvtudomány' szerzője Priscián, agg korában egészen elhagyá; 's Priscián valólag nem szónok, hanem nyelvtudós volt.

A' mit Hartvik (43. l. *) kora' szelleméhez képest, és nyomdokin mások Sarolta' látványának tulajdonítanak, az Ademar' magyarazata után természetfeletti tünemény nélkül felfogható.

Sz. István Hartvik szerint (70. l. **) nem kőfalas falat, hanem kőfalas kerteletet és házakat építete Rómában szállásul azon magyarok' elfogadására, kik Péternek, az apostolok' fejedelmének egyházába menendeknek áhítatoskodás végett; következőleg maceria, vagy maceries Hartviknál nem annyi, mint fal (paries), hanem grát, kerítés vagy kertelet értelmű.

Hartvik' (83. l. *) négy palatinusa nem négy ország' zászlósa, hanem Magyarország' négy nádora. 1275-dikben: Dénes, Péter, Roland és Miklós valának nádorok, nem azért, hogy a' nádorok évenként változtak; mert ez II. András' 1223-diki esküjéből ki nem hozható, hanem azért, mivel rendszerint négy, legalább több volt egynél, még Robert Károly' ország-lása alatt is.

A' bakonyoslyói (bukan sumlui) egyház' omladványaira (88. l. ****) Fuxhofer (Monasteriologia) vezethette volna a' kiadót. Egyébiránt bakony, vagy balkán annyi, mint erdős hegység.

E' hiányok fogyasztják leginkább a' hibás jegyzetek' becsét; de nem kevesítik a' történeti emlék' kiadója' érdemét. Örvendhetni, hogy napfényre hozatása adakozó pártfogást nyert. A' történetvizsgálók ezt fogják ezentúl leginkább használni; 's utána Stilling, Schwandtner és Pray' példányát sokban megirgazíthatni.

Luczenbacher.

Szépliteratura.

EMLÉNY. Karácsoni, újesztendei és névnap ajándék 1837. 5 aczétra metszett képpel. Pesten kiadja Heckenat Gusztáv. 12rét, 298 lap.

Ismét valami új az almanach-literatúrában, sokkal több jeleivel az életrealitásnak, hogysen tüneménynek lehessen mondhatni.

Az Emlény mind csinos, mind becses tartalmu könyv, méltó, hogy szépeink ajándékul ne csak elfogadják, hanem olvassák is. Azonban, mi szigorú tisztünk szerint kénytelenek leszünk

egyebet is tenni, megróni, a' mit benne hiányosnak vagy gyengének lelünk.

Legelőül áll Kisfaludy Sándor' regéje a' magyar előidőből a' „Somlai vérszüret“.

Mind maga a' nagy nevű szerző, mind újabb regéinek character'e s becs'e sokkal ismeretesebbek, hogys'ém itéletünket ki kelljen mondanunk; csak azt jegyezzük meg, hogy midőn a' szerelem-dallónak neve egy értelemmel magasztaltatik, a' regéiről két félre oszlanak a' vélemények, az általános magasztalókéra tudniillik s azokéra, kik a' regéket, s különösen a' legújabbakat igen pongyoláknak, áradzóknak, s a' bennök előforduló character'eket, ha nem örökké ugyanazoknak is, legalább sokkal egyszínűbbeknek találják, mint az érdekességgel s a' költészet' kívánataival megférhető volna. Azonban, mi e' kérdés' eldöntését az időre bizzuk.

A' nagyobb művek közt második a' Vadászlak, Kölcseytől.

Andaházy, a' darab' hőse, nevének megfelelőleg, inkább gondol és érez, mint cselekszik, s mindannak, mi körülötte végre megyen, szenvedő tanúja. A' történet ez: Egy elcsábított szép leány végre, mint gyermekgyilkos (ártatlanul) az örültek és gonosztévők közé a' megyei fogházba, majd betegesen a' kórházba s onnan csak hamar a' sírba jut. A' történet igen egyszerű s ha az eredetiségvitató uraknak úgy tetszik, nem új, de mennyire újjá s érdekessé van téve az által, hogy mind ezen bukásnak, s szenvedésnek Andaházyban egy mélyen érző s szenvedő tanúja állítatik elő. Andaházynek érzékeny s részvevő lelke azon mély folyam, mellynek tükrében az egész borzasztó történet felsugárzik. Andaházy játékszinben látja meg a' leányt először, s nagy fájdalmára észreveszi, hogy annak szemei s szíve már el vannak foglalva. Évek múlva Andaházynek vadászaton egy felrezzent szép omlik karjaiba. Andaházy ügyésszé lesz, s első védecze egy gyermekgyilkosnő. Andaházy a' történet' helyén egy felvilágosító irománytöredéket talál s avval a' városba siet védecze' mentésére; de útközben sírásókra talál. Az ifju nő, kinek a' sirt ássák, Andaházy' védecze, a' gyermekgyilkolásról vádolt nő, ugyan az, ki egykor véletlen karjaiba dőlt a' vadászlaknál, s ugyan az, kit évek előtt a' játékszinben látott. Az asszony egyébiránt ártatlan volt, féltékeny

csábítója gyanúja' dühében sujtá agyon a' gyermeket, s helyette a' nő vállalta el a' bünt.

A' milly egyszerű a' mese, épen olly czifrártlan, rövid a' szó' valódi értelmében, s mint Kölcseytől várható, csinos az előadás; jeles különösen s megrendítő mély valósága s hív festése által azon szakasz, hol a' gonosztévők' s örültek' tanyája iratik le s közöttök a' szerencsétlen, önjósága által feláldozott asszony. Az egész művön meglátszik, hogy nem vaktában, hanem meggondolva iratott, s az van benne szerencsésen kimutatva, a' legegyszerűbb dologból mit lehet az előadás' erejével tenni.

A' nem elég kimerítő leírás azonban, melly nem annyira leleményesség' hiányából, mint inkább rövideőségkeresésből eredt, némelly valószínűtlen dolgokat hagyja fenn, millyen a' vadászlaki ölelkezés, s ezen csak igen körülmenyes leírás segíthet; de a' mi főbb, s talán egyetlen sebe az elbeszélésnek: a' hölgy épen akkor vállalja el az irtóztató bünt (a' gyermek-ölést) szeretője' megmentésére, midőn gyermeke attól agyon sujtatva, véresen s halva fekszik karjai közt. Nem vala-e természetesebb, hogy az anya ön s más' mentőségéről feledkezve, fájdalma' dühében boszúra s haragra gerjedjen az ellen, ki legkedvesebb kincsétől megfosztá? Azonban ez nem organicus baj, nincs az egész darabban elágazva s azért könnyen igazítható, például, ha a' parasztok, a' nőt meggylkolt gyermekével egyedül találják, szeretője az észrevett külzajra titkon s hirtelen eltávozzán.

Ez után következik egy, az előbbivel merőben ellenkező mű, Gaaltól: Badaecsoni Lenka. Gaal igen ügyes a' körülményes leírásban, s elég találmányos körülményeket s viszonytagásokat gazdag különbéleségben kiállítani, (ez észrevételünk összes dolgozatairól van téve), de ezen változatos külső mellett gyakran a' történet' belső élete hibázik. A' lelki állapotok s viszonyok nincsenek olly figyelemmel tartva, mint a' külsők, holott azoknál sokkal nagyobb gondot és erőt kívánnak. Vegyük például a' jelen darabban Hiadort, egy ifju magyar vitézt Lajos király' seregéből Nápolyban. Ez egy nevezetes tudósítást viszen a' királynak haramiákkal pezsgő vidékeken által s mint a' szerző mondja, „nem csak félelem, de a' legkisebb aggodalom sem férhetett bátor lelkébe.“ Ez igen rossz; mert ha ön életét nem

féltette is, a' mi még tán hihető 's bocsánatos; de kelle féltenie a' tudósítást, melly ha elvész, a' magyar seregnek kára 's tán nagy veszedelme történhetik. Egyébiránt is, nem az a' valódi bátor, ki soha meg nem ijed: Homerus' legmerészebb hősei megijednek néha, ha csak azért is, hogy ijedhetésöket tudván, annál inkább bámuljuk, ha a' veszélyekkel bátran szembe szállanak. A' bátornak érzenie kell, mit és miért, mert ('s ez nem mindig zárja ki az aggodalmat,) különben bátorsága butasággal, vagy örültséggel határos. A' kő, a' fa rendületlen várják be a' csapást; mert nem érzenek. De mind ez, ne csupán Hiadorra legyen mondva, ez csak alkalomúl szolgált, érintenünk, mi gondot 's ovakodást kíván a' lelki állapot' festése.

Továbbá Hiador zivatar 's záportól vereten, 's egy súlyos esés után (tehát alkalmazsint törődött, legalább fáradt állapotjában) megpillant fáklyafénynél egy gyönyörű leányt Iginiát, épen, midőn a' barlangból, hova zárva volt, kieresztetik. Hiador azon pillantásban belé szeret. De ezt nem olly könnyű hinni, legalább nem, ha így mondatik el. Igen sok függ az előadástól. Sokat elhiszünk, ha pusztán állítatik, teszem A. úrfi meglátta B. kisasszonyt és belé szeretett. Hiszszük; mert lehetséges; de kétkedni fogunk, ha valaki magát a' belészeretés' processusát (menetelét) le akarván írni, abban hibákat követ el; mert azon hibák a' lehetőséget, a' valószínűséget szüntetik meg.

Arra is figyelmeztetjük a' még fiatal 's ohajtjuk, hosszú jövődjű szerzőt, hogy a' véletlen találkozások nem mindig kelendők a' műbiró előtt. Hiador véletlen pillantja meg Iginiát az erdőben, 's miután ott nyomát veszti, véletlen találja fel egy kertben, 's midőn ismét elveszti, ismét véletlen találja fel, mint Badaesoni Lenkát, Magyarországon. Mi több, Hiador véletlen bukkanik a' pártütök' hírnökére, véletlen fedezi fel a' pártütök' szökését. Ez mind nem lehetetlen; de a' történet' összefüggése 's hitele igen szenved az illy sűrűen használt véletlenség által.

Jósika, kitől legújabbán két igen éldelhető románt ('s ez nálunk sokat jelent) nyert az olvasó közönség, itt egy tündérregével lép fel. A' gyönyörű Bájvirág, egy 16-od évű leányka, apja' halála után egyedül marad az uravesztett háznál, melly koronként apró tündérektől,

egy földali világ' lakóitól, látogatattik 's mintegy hálaadóúl a' vízért, mellyet Bájvirág bizonyos időkbén a' vizetlen kis országba lehord, tündérszövetekkel 's drága kövekkel ajándékoztatik meg. Bájvirág utóbb kaján, kémkedő szomszédnéi miatt, kik neki barátság' színe alatt altatót adának, 's a' közben a' kis tündéreket kifogyasztották, 's egy zsarnok királyfi' unszolásai elől elszánja magát, álmában megjelent apjának tanácsára, a' felvilágot örökre elhagyni 's a' kis tündérnép között venni lakást. Ott a' kis néppel igen sok jót teszen; de nem sokára gyűlölség' tárgya lesz, mert vagy 30.000 kis tündérnek élleme megy fel rá. Már méregegel is törnek élete után 's öt ezen hálátlanság annyira leveri, hogy elszánja magát, és sírját kezdi ásni. Azonban teste mindinkább fogyni 's az apró tárgyak körülötte nagy szabásuak kezdenek lenni, míg végre egyenlővé lesz azokhoz, kik közt lakik 's a' gyűlölség azontúl megszűnik. Ezen kimenetelt úgy lehet venni, mint tanulságot, noha semmi erőlködés nem mutatkozik, hogy azzá tétessék 's mind ez, mind az a' munkának nem kis érdeme.

Igen sok ismeret, helyes ítélet 's jó ízlés kell ahhoz, hogy valaki olly pontos, hű, 's körülményes 's még sem untató leiró legyen, mint Jósika. Ő ezen kis apró emberké' országát 's életét is igen érdekesen tudja festeni, 's az egészben talán csak azt lehet hosszallani, midőn Bájvirág a' kis tündér világ' örök elzárásához 's a' ház' fölvetetéséhez teszi készülleteit. Ezeket talán érinteni kelle csak, 's nem elbeszélni.

Másfelől kár, hogy midőn a' kis tünderek' külső élete 's mozgásairól olly élénk leírás adatik, azoknak belső élete, érzelmeik, szenvedélyeik, csaknem egészen elmellőztetnek, holott talán tágabb ország álla nyitva a' költő' képzeletének, mint a' kül dolgokban, mellyeket nagy részint elég leheté érinteni, mint a' felvilág' kicsin képmásait. Maga Bájvirág, noha avval, hogy megszűnik 30.000ért fogyasztani, 's egyenlővé lesz a' földnépivel, igen kiengeszteli az egyenlőség' barátait, másfelől semmi kárpótlást nem nyújt azon szelíd, nemes 's mondhatni magas erkölcsiért, mellyekben öt nagy 's egész emberi alakjában szemléltük; úgy tetszik inkább, mintha fogyó testével lelke is összezsugorodnék 's erkölcséből nem marad fel egyebe, mint sze-

rénysége, miért a' kis tündér királytól feleségül vétetik.

A' szerző, úgy hiszszük, nem veszi roszt neven e' jegyzéseinket. Benne erő van, 's ha a' jegyzések helyesek, bizonyosan hasznokat veendi; ha nem, megrendítenni nem fog általok.

Legvégső az elbeszélések közt Manahor, Vajdától. Vajda egyik legtermékenyebbike a' fiatal íróknak, kitünő, érzelmeinek tiszta heve, 's a' képzelet' gazdagsága által, miért is szépliteraturai művei saját bélyegűek, különböző minden egyebektől. Ő mindig tud valami újat, regényest, érdeklőt mondani olvasóinak a' távol napkeletről, egy üldözött, elnyomott osztály' emberéről, kinek személyében mintegy a' szenvedő emberiség' képviselőjét állítja ki. A' jelen darabban Manahor, a' szerencsen, viseli ezen nagy hivatalt, ki a' nélkül, hogy kutyahúséggel viseltetnék nem egészen jó urához, azt még is becsületesebb apja' emlékiért kimentí a' veszély' idején; de rendíthetetlenül hív és háladatos Didvána iránt, kinek kezéből hitvesét és szabadságát vevé. Szent és megható azon imádság, mellyet a' szabaddá lett Manahor mond; 's általában az egész darab' érdeke Manahorban van központosítva.

Maga az elbeszélés igen egyszerű, világos, inkább a' tárgyak' újsága 's különbségeivel meglepő, mint a' bonyolódás' titkai által 's jobban történetíráshoz hasonlít, mint regényhez a' mostani szellemben. Némi egyhangúságot ad Vajda' e' nemű műveinek, hogy a' gonoszak 's félig jók korán sincsenek nála olly ügyesen leírva, mint a' jobb emberek, meglehet, elvéből 's akaratjából a' szerzőnek; de mi azt hiszszük, hogy a' bonyolódás' aggasztó tekervényei, 's rémületes mélységei, némelly tárgyhoz okvetetlen megkivántatók, vagy ha ez, úgy szólván, a' külső kilátás' szépsége, hibázik, akkor kárpótot kell találnunk egy még érdekesebb dologban, mi az emberi lélek' belső világába 's örvényeibe tekinthetés. Röviden szólva: vagy helyzetek, vagy characterfestés által kell érdeket adni a' műnek; szerencsés és dicsérendő, ki mind a' kettőt egyestítni bírta.

Az Emlény' novelláinak egyik érdeme abban áll, hogy noha mind komolyak, még is igen különbözők, 's az olvasónak általában mulattató olvasmány lehetnek. Versekkel jóval mostohábban van ellátva az Emlény; azok

kevés számuak, 's ezek is nagy részint gyengék, vagy középszerűek. Van azonban, a' mi kivételt érdemel. Kunoss' dalait különös csín, símaság bélyegzi; azok többnyire a' szív' szelídebb húrjainak rezzenései, ritkán emelkednek magasabb körökbe, tisztaságok 's csendes hevők által mindazáltal kedvesek és vonzók.

„A' sértett galamb“ IX szakaszban, mint egész, nem eléggé érdekes; de az egyes szakaszok vagy is dalok, különösen az I. II. IV. IX. igen kedvesek. Garay merészebb és hevebb dalaiiban; de néha gondtalanabb beszédű, mint például az Átok című dalban, hol az ajakesá-ra csacska jó, rímszükségből, úgy hiszszük; mert a' csacska szó egy kicsint nemtelennek látszik ott, hol imádrásról van később szó. 'S hogy lehet az ajak eper-kerek? 's valljon szép-e az, ha talán a' szájra kell érteni? Nem juttatja azon asszonyságot eszünkbe, ki hogy nagy szájunak ne lássék, a' borsó helyett mindig börttyöt mondott. 'S mi az a' „nincsen nálad túl szebb semmi sem.“? Ha szabad így szólni magyarul, dalban legalább nem ajánlható. A' dal egyébiránt csinos és elmés. Tisztább és jobb a' Jegyváltó, a' Kettős bú; 's ismét Kumosztól a' „Gyermek“; jók továbbá „A' leányokhoz“, Bogárdytól; végezetül „A' Bujdosó“ ballada Hrabovszkytól, melly igen jól van, mind gondolva, mind elmondva. Az „Anyaboszú“, ismét Hrabovszkytól, spártai vagy legalább római hölgyet kívánna hűsnéül: korunkban hihetetlen.

A' népdalokban hibázik a' népi hang, 's azon egyszerű gondolat-menetel, melly népdalaink' sajátja. Az epigrammák általában éltelenek 's gyengék: Vajdaéi ezen fölül sikertelen kézre is mutatnak, igen lassu, nehézkes mozgásoknál fogva.

A' gondolat-töredékek Tivadartól (b. Eötvös József) különös említést érdemelnek. Mély 's nagy gondolatok foglaltatnak kevés soraikban, 's nem üres káprázolatok, millyeket sok elmefuttató seregenként gyárt. B. Palocsay' két kis dala fájdalommal emlékeztet a' korán elhúnytra.

A' kiadó ügyekezett a' könyvet mind azon kül díszben előállítani, melly azt kellemessé 's kapóssá teheti, fő becsét literatúránk' nevezetes korszakának egyik legfőbb 's kedveltebb férfja Kisfaludy Sándor' arczképével adván meg. Az arczkép, talán hibás rajzolata miatt, nem tökéletes 's nem felel meg egészen

eredetiének; de a' metszés gondos kéz' műve. A' többi kép igen csinos angol (kölsönözött) metszet, különösen szépek Badacsonyi Lenka 's Didvána' érkezése.

Végül ohajtásunkat fejezzük ki a' jól indult könyv' hosszú életére 's szellemi gyarapodására.

Vörösmarty.

Szöbirátat.

Ezen czím alatt szándékunk észrevételeinket nyelvtudományi tekintetben a' hibásan írt szavakról szakonként elmondani, minden egyéb sorozat nélkül, mint mellyet alkalom 's a' hibásan felkapott szavak' ideje hoz magával. Megnevezni senkit sem fogunk, czélunk levén egyedül használni, nem pert támasztani. Mi bennünket a' bírálata' e' nemére von, többek között az, hogy ohajtánánk, a' mennyire kölsönös felvilágosítás által lehet, túl esni némely apróságokon, 's a' kénytelenségen egymást nyelvhibákért szüntelen rovgatni. 'S mivel minden állításunknak okát adjuk, úgy hiszszük, szöbirálatunk ha nem mindig tanulságú is, legalább figyelem-ébresztésül szolgálólandanak.

Némü.

Ha nem csalódunk, már egyszer volt a' hibásan írt némü-némü, némü-némü-ről szó 's kimutatva, hogy azt némü-némü-nek kell írni, mint a' melly e' két szóból áll össze: ném-i és nem-ü, mintha mondanók: valami nemü (alieuus generis). E' szó már nem igen használtatik; de az eldarabolt hiba él még egy részében, a' némüben, melly úgy látszik, rejtvény gyanánt a' némü-némü szónak elejéből 's végéből van összerántva. A' szó helyesen írva némü, e' két elemből áll né és mü. A' né gyök külön nem divatos; de összetételben, mint látni fogjuk, értelme igen világos; a' mü visszamutató névmás (qui quae quod), nem pedig a' többes szám' mü, vagy мүк, mint azt a' régiek írták és Erdélyben ma is mondatik.

A' né összetételei ugyan azok, mellyek kevés értelem-módosítással a' vala-éi, u. m.

né-ha	vala-ha
né-hány	vala-hány
né-hol	vala-hol
né-ki (avált)	vala-ki
né-melly	vala-melly
né-MI	vala-MI.

Fejetök.

Igy írnak sokan fejetEK (caput vestrum) helyett, hihetőleg széphanq' okáért, 's a' sok e betű gyéritésére. Elmellőzvé az azon furesaságot, hogy a' mostani szóelmés világban azt kérdehetné valaki: kinek feje tők? csak azt jegyezzük meg,

hogy a' széphanq, mit egyfelül nyerne a' betűcsere által, azt más felül elveszti a' minden esetre gyanúsán hangzó tők szótag miatt; min még túl lehetne magunkat tenni, ha az így írást csak egyetlen egy nyomos ok is ajánlaná. De lör ez újításra semmi sürgető szükség nincs. A' fejek (caput) és fejek-et (caput eorum) hasznos vala megkülönböztetni 's ezt igazolja a' szónyomozás is; de a' fejetök sem megkülönböztetés végett nem szükséges, sem 2-or szónyomozat által nem igazoltatik; mert a' szerint így kellene állania: fej-tük, a' fej-hez tudniillik a' te személyes névmás' többese tük (nem tők) járulván; vagy ha a' nyelvkönnnyítő e betűt meghagyva a' régies tük helyett a' mostani ti, vagy tik személyes névmást adnók hozzá, legfőlebb fej-e-ti, vagy fej-e-tik lehetne belőle, de semmi esetre nem fejetök. De végre még a' köz szokás sem ajálja ezen írást; mert sehol sem mondatik így, kivéven Szögedön, hol a' rettenetes-t röttenetösnek mondják 's a' közép e-t általában ö-vel ejtik; de ez többet bizonyít, mint kellene 's nem lehet ok arra, hogy a' közdivatú fejetek helyett fejetököt írjunk.

Felé, Fölé.

Egyik újságunkban olvastam, „a' hadnagy a' leány fölé mént.“ Igen gonoszúl hadnagy úr! de a' szerző azt akará mondani „a' leány felé.“ 'S ez már egészen más. A' megrótt hiba arra oktat, hogy a' hangzókkal játszani nem szabad, 's hogy bármely csekély változtatást csak nyomos vizsgálat után bátorságos tenni. A' két szó így ered:

fél—fel-é (versus)

föl—föl-é (supra)

A' föl-é-t ugyan fel-é-nek is írhatnók, mint-hogy a' föl fel-nek is mondatik; de különböztetés miatt jobb meghagyni az ö-t.

IGtat.

Az iktat szót így akarják némelylek megigazítani, állítván, hogy alapjat az IG szótag teszi, ugyan az, melly az IG-az-nak is gyöke, noha mások, szinte nem okatlanul, azt hiszik, hogy alapul az IK szótagot lehet inkább venni, azt, melly e' szavakban is van: harmadIK, negyedIK, jobbIK; tehát iktatni annyit tenne, mint valakit IK-jába, az az helyére, sorába betenni. De ettől megválva is, a' faggat, szaggat, aggat igékről szinte tudatik, hogy azokat így: szak-og-at, fak-og-at, ak-og-at, vagy röviden szakgat, faggat, akgat-nak kellene írni; de könnyebb kimondásért meghagyatik a' különben is rokon g a' k helyett. Ez fordítva is áll, 's az IK-tat, hozzá járulván még a' kétes kimondás is, könnyebb kiejtésért szinte meghagyható.

Vörösmarty.

Nyomatik Budán, a' magyar kir. egyetem' betűivel.